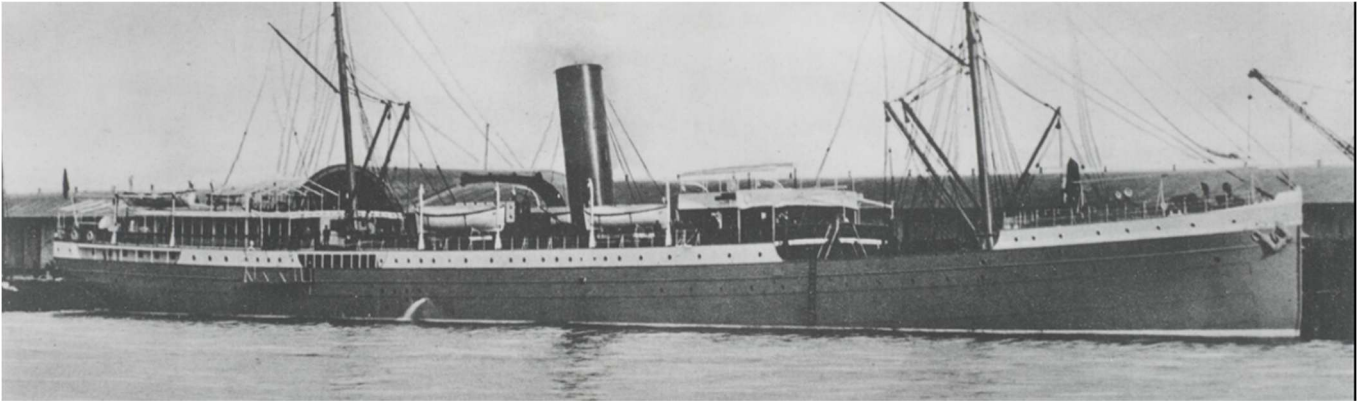

Basteicafé 13 november 2025

Wereldreizigers aan de Waal

De Waal gaf Nijmegen en haar bewoners een fysieke en geestelijke verbinding met de wereld om haar heen, met de regio en met verre buitenlanden en andere continenten. Over die verre verbindingen gaat deze aflevering van het Basteicafé: 'Wereldreizigers aan de Waal'.

Bataafse avonturen

Paul van der Heijden

De Bataven vormden in de eerste en tweede eeuw de hoofdbewoners van Gelderland. Ze waren vooral te vinden in de Betuwe, het Land van Maas en Waal en het Rijk van Nijmegen.

De Bataven hadden een speciale band met de Romeinen. Ze werden vrijgesteld van belasting, op voorwaarde dat ze soldaten leverden voor het leger. In het leger kwamen ze terecht in de *auxilia*, de hulptroepen. De Bataafse cohorten zwierven uit over Europa, van de Muur van Hadrianus in Engeland tot de Donau in Hongarije. De keizers Claudius en Nero in Rome namen Bataven op in hun persoonlijke lijfwacht, want ze waren gecharmeerd van hun postuur, kracht, moed en trouw. De lezing biedt een globaal overzicht van al deze Bataafse avontuurlijke reizen, met ook aandacht voor enkele 'aparte' gevallen: een Bataafse ruiter in Kroatië, een Bataafse gladiator in Italië en een Bataafse verkenner in Noord-Afrika.

De Bataven die in het leger dienden bij de

hulptroepen, kregen bij hun afzwaaien het Romeinse burgerschap. Daarmee waren zij (en al hun nazaten) plotseling formeel 'Romein'.

In de derde eeuw was de integratie van volkeren

('Romanisering') al zover gevorderd dat de naam 'Bataven' niet meer voorkwam, althans niet verwijzend naar een gemeenschappelijke Betuws-Gelderse oorsprong.

De meest hondse ketter

Paul Dickmann

Lambert Biesman komt in 1571 ter wereld als telg in een aanzienlijke Nijmeegse regenten-familie. Van zijn jeugd weten we vrijwel niets, maar hij zal als puber en jongen hebben ervaren hoe de Tachtigjarige Oorlog ook Nijmegen in zijn grip had. Bij Lambert's geboorte is Nijmegen bezet door Spaanse troepen, die zeven jaar later het veld ruimen, maar in 1585 de stad opnieuw innemen. Bij die gelegenheid wordt Lambert's vader Jacob, die weinig op heeft met de Spanjaarden, afgezet als schepen van Nijmegen.

Is het daarom dat Lambert geen enkele ambitie toont om, de familietraditie getrouw, regent en bestuurder te worden? Ook dat weten we niet zeker, maar het staat vast dat Lambert zo rond zijn twintigste jaar maar één ding wil: de wijde wereld in. In 1594 is hij in Amsterdam, want, zo schrijft hij in een brief naar

huis: "Wij nieuwe landen gaen soecken die noyt bevaren sijn geweest." En dat lukt: van 1595 tot 1597 is Lambert adelborst op het eerste Nederlandse schip dat Oost-Indië aandoet om specerijen te halen – én het gehate Spanje schade te doen waar dat kan.

Lambert is dus de eerste Nijmeegse 'Indië-ganger'. Deze 'Eerste Schipvaart' is een barre tocht: velen sterven, en een groot deel van de bemanning is bij thuiskomst ernstig ziek.

Het deert Lambert nauwelijks. In 1598 vaart hij opnieuw uit, dit keer naar de West, onder kapitein Olivier van Noort. In een brief naar huis geeft Lambert een motief voor deze reis: hij denkt zo snel rijk te kunnen worden. Dit wordt de eerste Nederlandse vloot die door Straat Magelhaes helemaal de wereld rondzeilt - maar Lambert wordt niet de eerste Nijmeegse wereldreiziger. Straat Magelhaes haalt hij wel, maar het vaderland niet. In december 1600 raakt zijn schip slaags met een Spaans eskader bij Manilla, en Lambert wordt gevangen genomen. Zijn opdrachtbrief wordt gevonden: 'Spanjaarden en Portugezen zo veel mogelijk schade toebrengen'. Lambert sterft samen met twaalf andere mannen aan de wurgpaal. Die twaalf hebben zich volgens een ooggetuige, een Franciscaner monnik, net voor hun dood nog bekeerd tot het katholicisme - maar Lambert niet: "de meest hondse ketter die ik in mijn leven heb gezien", aldus de monnik.

Een controversiële officier en journalist *Rene van Hoften*

Henry Clokener-Brousson, voortkomend uit een rijk geslacht van gevluchte Hugenoten uit Frankrijk, werd opgeleid op de KMA in Breda. Hij zou zijn voorvaderen als officier in het Nederlandse leger gaan opvolgen. Als 2^e luitenant werd hij in 1892 geplaatst op de Amsterdamse Oranje Nassaukazerne, werd in 1893 overgeplaatst naar de kazerne in Geertruidenberg en weer een jaar later naar de Koloniale Reserve in Nijmegen.

Die overplaatsingen waren in feite strafoverplaatsingen, hij was een controversiële figuur die overal waar hij kwam zorgde voor conflicten en schandalen. Dat deed hij in Amsterdam door vergaderingen te bezoeken van linkse vakbonden leidend tot relletjes en opstootjes, dat deed hij door een boekje met vaderlandslievende liedjes te publiceren waar veel commentaar op was, dat deed hij in Nijmegen ook door samen met kaaisjouwers vechtpartijen uit te lokken met colporteurs van progressieve bladen.

De legerleiding was blij dat hij na zijn opleiding in Nijmegen in 1896 in de rang van 1^e luitenant met 200 'minderen' met het stoomschip 'Gedeh' naar Nederlands - Indië vertrok. Hij heeft daar vijf jaar o.a. op Sumatra en Lombok meegedaan met de oorlogshandelingen tegen de voor hun vrijheid vechtende inlanders.

In 1901 werd hij afgekeurd vanwege een ongeluk en repatrieerde naar Nederland met behoud van pensioen, maar had toen al een tweede reis naar Insulinde in zijn hoofd. Die kwam er ook, als journalist reisde hij tussen 1903 en 1906 door de archipel en schreef daarover meer dan honderd columns voor bijna 50 Nederlandse dagbladen. Hij schreef alsof zijn leven ervan afhing want hij was ook auteur en/of uitgever van bladen zoals Bintang Hindia, Bandera Wollanda, De Prins, de Soldatenkrant en de Soerat Chabar Soldadoe.

We volgen hem op zijn reis tussen de eilanden en bij zijn 'Indische Penkrassen', zijn schrijfsels over wat toen werd genoemd 'Tropisch Nederland'. Kortom hij maakte twee grote wereldreizen met een totaal ander karakter, de ene als koloniaal militair op weg naar en tijdens de oorlog, de andere op weg naar een land en volk waar hij verliefd op was geworden. Althans, op de bovenkant van de Indische samenleving.

Want op koelies, dwangarbeiders, vrijheidsstrijders en zelfs Multatuli, daar had hij het niet zo op begrepen.

Het volgende Basteicafé is op 11 december 2025: De Sint Jansberg

Over de Sint Jansberg is onlangs een publieksboek verschenen. Twee van de auteurs, Paul Thissen en Paul Klinkenberg, vertellen deze avond over de geschiedenis van dit landgoed.

Opgang en teloorgang van een adellijk goed. Paul Thissen gaat in op het landgoedbeheer onder de vier elkaar opvolgende baronnen Van Riemsdijk / Van Verschuer: de vorming van het grootgrondbezit, de verfraaiing, en de moeilijke instandhouding in de 20^e eeuw. Het dieptepunt was de verwoesting in '44-'45.

Fotograaf Wilhelm Ivens op de Jansberg wordt door Paul Klinkenberg toegelicht. Hij laat een bijzondere collectie foto's zien van de bekende Nijmeegse fotograaf Wilhelm Ivens. Deze maakte aan het einde van de 19^e eeuw, in opdracht van baron van Verschuer, een indrukwekkende reeks opnamen. Naast de historische foto's van de Sint Jansberg wordt er ingegaan op de ontwikkeling van Ivens als fotograaf en ondernemer in Nijmegen.